

Narodowe Forum Muzyki

Przestrzeń dla piękna

22

maja 2019

środa

19:00

Wrocław, NFM, Sala Główna

Bach – Msza h-moll

Andrzej Kosendiak – dyrygent

Aldona Bartnik – sopran I

Bożena Bujnicka – sopran II

Joanna Dobrakowska – alt

Maciej Gocman – tenor

Szymon Komasa – bas

Chór NFM

Agnieszka Franków-Żelazny – kierownictwo artystyczne Chóru NFM

Wrocławska Orkiestra Barokowa

Jarostaw Thiel – kierownictwo

artystyczne Wrocławskiej Orkiestry Barokowej

Program:

Johann Sebastian Bach (1685–1750)

Msza h-moll BWV 232

I Missa

Kyrie

Christe

Kyrie

Gloria

Laudamus te

Gratias agimus tibi

Domine Deus

Qui tollis

Qui sedes

Quoniam

Cum Sancto Spiritu

II Symbolum Nicenum

Credo

Patrem omnipotentem

Et in unum Dominum

Et incarnatus est

Crucifixus

Et resurrexit

Et in Spiritum Sanctum

Confiteor

Et expecto

III Sanctus

IV Osanna, Benedictus, Agnus Dei

et Dona nobis pacem

Osanna in excelsis

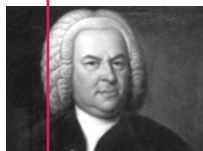
Benedictus

Osanna in excelsis

Agnus Dei

Dona nobis pacem

[140']

J.S. Bach

Koncert odbywa się w ramach IX Festiwalu Kultury Protestanckiej

Prosimy o nagrodzenie artystów brawami po zakończeniu każdej części koncertu.

Wydarzenie jest rejestrowane przez Telewizję Polską.

OMÓWIENIE

Krzysztof Komarnicki

W lutym 1733 r. umarł August II Mocny, król Polski i elektor Saksonii. Ogłoszono sześciomiesięczną żałobę państwową, podczas której, poza szczególnymi okazjami, obowiązywał zakaz wykonywania muzyki. Uwolniono to Johanna Sebastiana Bacha od wielu codziennych obowiązków i dało mu możliwość pracy nad ogromnym dziełem, które miało przynieść mu tytuł nadwornego kompozytora na dworze drezdeńskim oraz wzmocnić jego pozycję kantora w Lipsku. Powszechnie spodziewano się, że następcą zmarłego władcy na tronie elektorskim zostanie również nowym królem Polski. Tytuł kompozytora nadwornego był zatem wart zachodu, tym bardziej że przyszły August III był koneserem i mecenasem sztuk.

Wybór Bacha padł na formę mszy, jako że jest to utwór możliwy do wykonania podczas żałoby, a przy tym ekumeniczny: łaciński tekst był do przyjęcia zarówno przez wyrachowanych katolickich władców („Varsovie vaut bien une messe”), jak i nadal protestancki dwór.

Msza *h-moll* BWV 232 z 1733 r. ma stosowną do królewskiego splendoru pięciogłosową obsadę chóralsną i orkiestrę z trąbkami i kottami (wypróbowaną we wcześniejszym *Magnificat*). Wedle drezdeńskiego obyczaju jedynie *Kyrie* i *Gloria* zyskały opracowanie muzyczne, lecz mimo to rozmiary dzieła są imponujące. I zachwytu naszego nie umniejsza to, że Bach posłużył się techniką parodii – wykorzystał wiele fragmentów szczególnie udanych wcześniejszych kompozycji. Podejrzewa się nawet, że Msza *h-moll* składa się wyłącznie z takich adaptacji, z których niczym z klocków lipski kantor złożył nowe arcydzieło. Pewności jednak nie ma, udało się zidentyfikować pierwowzory nielicznych numerów. Ale pamiętać trzeba, że dzieło Bacha nie zachowało się w komplecie, radykalne oszacowania podają, że utraciliśmy nawet dwie trzecie całości spuścizny lipskiego geniusza. Hipotezę parodii wzmacnia też to, że stworzone w latach 40. pozostałe części Mszy składają się prawie wyłącznie z opracowań o udokumentowanych pierwowzorach.

Zarówno dwie części opracowane w 1733 r., jak i pozostałe z lat 1748–1749 (poza włączonym do całości *Sanctus* z 1724 r.) mają wyraźny punkt kulminacyjny, kluczowy dla przestania dzieła. Są to: aria basowa *Quoniam tu solus sanctus* z *Glorii* oraz chór *Et resurrexit* z *Credo*. Szczególnie interesujące jest to, że oba fragmenty zostały opracowane w stylu polskim.

Użycie stylu polskiego w Mszy przeznaczonej dla dworu drezdeńskiego, ptawiącego się w królewskim splendorze korony polskiej, było rozwiązaniem, które samo się narzucało. Cechy boskie wymienione w tekście *Quoniam* są odnoszone do majestatu Króla Niebios (w Apokalipsie te cechy dotyczą również Chrystusa Króla). Poloneza odczytywano jako taniec królów polskich; w muzyce symbolizował on atrybuty króla. Środkami muzyki królewskiej można było zatem okazać gorliwość także Królowi Niebios. Co najmniej sześciokrotnie w stylu polskim opracował *Quoniam* Jan Dismas Zelenka w latach 20. Bach podążył tym tropem, a po nim liczni kompozytorzy, tacy jak Johann Adolph Hasse, Joseph Schuster czy Johann Gottlieb Naumann.

W Bachowskim opracowaniu soliście basowi towarzyszy koncertujący róg myśliwski – *cornò da caccia*. Łowy były ulubioną rozrywką obu Augustów, zajęciem szlacheńskim, które przystoi rycerzowi. Instrument kojarzony z towami był zatem muzycznym symbolem cnót królewskich. Bach w ten mistrzowski sposób oddał zarówno sens tekstu liturgicznego, jak i hołd władcy, któremu dzieło poświęcił.

Odniesienia do dworu Wettinów są o tyle istotne, że co najmniej kilka fragmentów Mszy to udokumentowane bądź hipotetyczne przeróbki kantat świeckich na cześć Augusta II lub jego następcy. Do hipotetycznych parodii należy chór *Et resurrexit*, którego pierwowzoru doszukiwać się można w zaginionej dziś kantacie *Entfernet euch, ihr heitern Sterne* BWV Anh. 9 na urodziny Augusta II (1727). *Et resurrexit* jest polonezem i ponownie odwołuje się do podwójnej symboliki królewskiej: bożego namiestnika na ziemi i zmarłychwstałego Chrystusa Króla, zasiadającego po prawicy Ojca. Trąbki i kotty, instrumenty tradycyjnie symbolizujące władzę królewską, wzmacniają ten przekaz. Także w tym wypadku Bach nawiązał do bogatej tradycji muzycznej dworu drezdeńsko-polskiego: *Et resurrexit* w stylu polskim odnajdujemy w licznych mszach Zelenki i Johanna Davida Heinichena.

Jak ujął to Szymon Paczkowski: Bach postąpił „[...] w duchu Ewangelii. Bogu oddał, co boskie, królowi – co królewskie”.

Andrzej Kosendiak

Dyrektor Narodowego Forum Muzyki we Wrocławiu, dyrygent i pedagog, jeden z najaktywniejszych muzyków i organizatorów życia muzycznego w Polsce. W 1985 r. założył zespół Collegio di Musica Sacra; powołał również do życia Chór NFM, Wrocławską

Orkiestrę Barokową, Chór Chtopięcy NFM i Wrocław Baroque Ensemble, którego jest kierownikiem artystycznym. Był inicjatorem powstania nowych festiwalu m.in.: Forum Musicum i Leo Festiwalu. Regularnie dyryguje NFM Filharmonią Wrocławską, Chórem NFM, Wrocławską Orkiestrą Barokową oraz zespołami filharmonicznymi z Polski i świata. Występował w wielu krajach Europy, USA i w Chinach. Nagrał nieznane dotąd utwory z Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu i Biblioteki w Strasburgu, a także dzieła G.G. Gorczyckiego (Wrocławska Nagroda Muzyczna), B. Pękiela i M. Mielczewskiego; większość z tych płyt była nominowana do nagrody Fryderyk, a w 2019 r. zdobyła ją płyta *Mielczewski II* („Album roku – muzyka dawna”). Kolejne nagrane przez artystę krążki z muzyką staropolską zawierają kompozycje S.S. Szarzyńskiego i M.J. Żebrowskiego. Andrzej Kosendiak zapoczątkował liczne projekty edukacyjne, w tym m.in. projekt *Musica polonica rediviva*, a także program rozwoju chórów szkolnych – *Śpiewająca Polska*. Zainicjował cykle wydawnictw płytowych *1000 lat muzyki we Wrocławiu* oraz *Witold Lutosławski. Opera omnia* – w 2018 r. została wydana nagrana pod jego kierownictwem siódma część cyklu, zawierająca piosenki dla dzieci. W tym samym roku ukazała się także zrealizowana pod jego dyktando płyta z *Widmami S. Moniuszki* – otrzymała ona Fryderyka 2019 w kategorii „Album roku – muzyka chóralna, oratoryjna i operowa”. Wśród wielu nagród i wyróżnień artysty znajdują się m.in. Nagroda Prezydenta Wrocławia (2016), Dolnośląski Klucz Sukcesu w kategorii „Największa osobowość w promocji regionu” (2016), nagrody Radia Wrocław Kultura – Emocje w kategorii „Osobowość sezonu kulturalnego” (2017) i „Muzyka klasyczna” (2018), Austriacki Krzyż Honorowy I Klasy za Zasługi w Nauce i Sztuce (2018), Diament Wrocławia (2018) i Odznaka Honorowa Zastużony dla Województwa Dolnośląskiego (2018). Jest profesorem Akademii Muzycznej we Wrocławiu. Był inicjatorem i koordynatorem budowy Narodowego Forum Muzyki.

Aldona Bartnik

Absolwentka Royal Conservatoire w Hadze, gdzie studiowała na wydziale muzyki dawnej. Od 2008 r. występuje jako solistka m.in. z Cappella Amsterdam, Collegium 1704, Collegium Vocale Gent, De Nederlandse Bachvereniging, La Capella Reial de Catalunya, La Risonanza, Vox Luminis, Wrocław Baroque Ensemble, współpracując z takimi dyrygentami, jak F. Bonizzoni, Ph. Herreweghe, V. Luks, J. Savall i J. van Veldhoven. W jej dorobku artystycznym znajduje się sześć albumów z polską muzyką dawną (G.G. Gorczycki, B. Pękiel, M. Mielczewski), nagranych z Wro-

claw Baroque Ensemble pod kierunkiem Andrzeja Kosendiaka. Większość z nich była nominowana do nagrody Fryderyk, a album *Mielczewski II* został nią wyróżniony w 2019 r. Pierwsza płyta z dziełami Gorczyckiego zdobyła również Wrocławską Nagrodę Muzyczną 2013. Aldona Bartnik aktywnie promuje muzykę polską, zarówno jako śpiewaczka, jak i organizatorka koncertów i warsztatów.

Bożena Bujnicka

Absolwentka Wydziału Wokalno-Aktorskiego Uniwersytetu Muzycznego Fryderyka Chopina w Warszawie w klasie I. Kłosińskiej (dyplom z wyróżnieniem). W ramach programu Erasmus studiowała także w Guildhall School of Music and Drama w Londynie pod kierunkiem R. Piernaya. W 2017 r. ukończyła Program Kształcenia Młodych Talentów Akademia Operowa w Teatrze Wielkim – Operze Narodowej, gdzie wykładowcami byli tacy artyści-pedagodzy, jak I. Kłosińska, E. Pessen i M. Rexroth. Jest laureatką wielu konkursów krajowych i międzynarodowych, a także stypendystką Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Towarzystwa Witolda Lutosławskiego. Na estradach koncertowych wzięła udział w wykonaniach m.in. *Mszy koronacyjnej* W.A. Mozarta, *Pasji wg św. Jana* i *Actus tragicus* J.S. Bacha oraz *Magnificat* C.Ph.E. Bacha.

Joanna Dobrakowska

Urodziła się we Wrocławiu, gdzie ukończyła z wyróżnieniem Wydział Wokalno-Aktorski Akademii Muzycznej im. K. Lipińskiego w klasie B. Makala. Studia kontynuowała na wiedeńskim Universität für Musik und darstellende Kunst u H. Łazarskiej. Śpiewaczka wykonuje bogaty i zróżnicowany stylistycznie repertuar, zarówno podczas festiwalu (m.in. Międzynarodowego Festiwalu Wratislavia Cantans, Wielkanocnego Festiwalu Ludwiga van Beethovena w Warszawie, Festiwalu Muzyki Polskiej w Krakowie, Festiwalu Muzyki Sakralnej „Gaude Mater” w Częstochowie), jak i koncertów kameralnych w kraju i za granicą. Artystka występuje także na scenach operowych – śpiewała dotychczas w *Czarodziejskim flecie* (III Dama), *La finta giardiniera* (Ramiro), *Don Giovanni* (Zerlina) i *Weselu Figara* (Marcelina) W.A. Mozarta, *Strasznym dworze* (Jadwiga) S. Moniuszki, *Madame Butterfly* (Suzuki) G. Pucciniego, *Brzydkim kaczątku* (Mama Kaczka) M. Ziłkowskiego i w *Carmen* (Amaidigi) G. Bizeta.

Maciej Gocman

Ceniony śpiewak, specjalizujący się w wykonawstwie muzyki dawnej. Ukończył Akademię Muzyczną im. K. Lipińskiego we Wrocławiu. Jest laureatem

wielu nagród, m.in. dwukrotnie otrzymał Wrocławską Nagrodę Muzyczną, a wraz z Collegium 1704 otrzymał Diapason d'Or za płytę z utworami J.D. Zelenki. Na stałe jest związany z zespołami Ars Cantus oraz Cantores Minores Bratislavienses. Współpracuje również z takimi zespołami, jak m.in. Wrocławska Orkiestra Barokowa, Harmonia Sacra, Capella Cracoviensis, Concerto Polacco, Il Tempo, Arte dei Suonatori, Collegium 1704, Ensemble Weser-Renaissance Bremen, Capilla Flamenca, Le Poème Harmonique, Concerto Köln, De Labyrintho i Morgaine. Artysta występował pod dyrekcją m.in. A. Parrotta, P. Esswooda, K. Masura, P. McCreecha, V. Dumestre i M. Gestera. Koncertował w Europie, USA, Kanadzie i Meksyku. Występował również jako solista na wielu znaczących scenach koncertowych w kraju i za granicą. Ma w dorobku ponad 50 płyt CD, nagranych we Włoszech, Francji, Niemczech, Czechach i Polsce, a także liczne nagrania telewizyjne i radiowe.

Szymon Komasa

Ukończył z wyróżnieniem Akademię Muzyczną im. G. i K. Bacewiczów w Łodzi. Jest również absolwentem Juilliard School oraz studium operowego przy Metropolitan Opera w Nowym Jorku. Jest laureatem międzynarodowych konkursów wokalnych, m.in. BBC Cardiff Singer of the World, Giacomo Puccini International Competition, Marcella Sembrich International Competition, Giulio Gari Competition, Veronica Dunne International Singing Competition, Gerda Lissner International Vocal Competition, Konkursu Sztuki Wokalnej im. A. Sari. Wystąpił z recitalami wokalnymi m.in. w Carnegie Hall i Wigmore Hall. Ma w repertuarze takie role operowe, jak Papageno w *Czarodziejskim flecie* W.A. Mozarta, Mefistofeles w *Potępieniu Fausta* H. Berlioz, Zbigniew w *Strasznym dworze* S. Moniuszki, Marcello w *Cyganerii* G. Pucciniego, Hans Castorp w *Czarodziejskiej górze* P. Mykietyna. W 2015 r. był nominowany do Paszportu „Polityki”.

Skład Wrocławskiej Orkiestry Barokowej:

I skrzypce

Zbigniew Pilch (koncertmistrz), Mikołaj Zgótko, Radostaw Kamieniarz, Kamila Guz, Alicja Sierpińska, Kornelia Korecka

II skrzypce

Adam Pastuszka, Violetta Szopa-Tomczyk, Juliusz Żurawski, Izabela Kozak, Agata Habera, Małgorzata Kosendiak

altówki

Piotr Chrupek, Michał Mazur, Dymitr Olszewski, Natalia Reichert

wiolonczele

Jarostaw Thiel, Edyta Maksymczuk-Thiel, Bartosz Kokosza, Jakub Kościukiewicz

kontrabasy

Janusz Musiał, Stanisław Smotka

flety

Georges Barthel, Małgorzata Klisowska

oboje

Marek Niewiedziat, Marta Bławat, Agnieszka Mazur

fagoty

Nora Hansen, Inga Maria Klaucke

róg

Daniele Bolzonella

trąbki

Martin Sillaber, Thomas Steinbrucker, Gerd Bachmann

kotły

Jarostaw Kopec

pozytyw

Aleksandra Rupocińska

Organizator:

NFM – Instytucja kultury miasta Wrocławia współprowadzona przez:

